

MATERIAŁY I GLOSY

SZYMON NIEWADA*

STATUS UCZELNI I STUDENTÓW WOJSKOWYCH W POLSKIM PORZĄDKU PRAWNYM

Wstęp

Rozważania na temat usytuowania uczelni wojskowych w polskim systemie prawa należy poprzedzić uwagą wstępną, iż obowiązujące zasady funkcjonowania szkolnictwa wyższego oraz prowadzenia działalności naukowej zostały uregulowane w ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce¹. Zasadniczo akt ten wszedł w życie z dniem 1 października 2018 r., z pewnymi wyjątkami². Stosunkowo krótki czas obowiązywania wskazanych przepisów, w połączeniu z równoległe prowadzoną reformą wyższego szkolnictwa wojskowego, w pełni uzasadniają potrzebę dokonania analizy odpowiednich przepisów w zakresie kompetencji Ministra Obrony Narodowej w odniesieniu do uczelni wojskowych, ich statusu prawnego oraz prawnych aspektów specyfiki służby wojskowej kandydatów na żołnierzy zawodowych w tych uczelniach, które to elementy w wybranym zakresie będą stanowić przedmiot niniejszego opracowania.

Co prawda, w porównaniu z poprzednio obowiązującą ustawą³, przepisy p.s.w.n. nie zmieniły samej definicji legalnej ani charakteru uczelni wojskowej, niemniej jednak uregulowane w kilku różnych aktach norma-

* Mgr, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II; e-mail: szymonniewada@wp.pl.

¹ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 z późn. zm. (dalej: p.s.w.n.).

² Ustawa z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. z 2018 r. poz. 1669.

³ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, tekst jednolity: Dz. U. z 2017 r. poz. 2183 z późn. zm. (dalej: p.s.w.).

tywnych kwestie związane ze statusem uczelni i studentów wojskowych w polskim porządku prawnym wymagają zbadania⁴ i omówienia w syntetycznej formie, co pozwoli zaprezentować *prima facie* skomplikowaną w tym zakresie materię prawną w sposób bardziej przystępny. Odnośnie do statusu uczelni wojskowych autor uznał za zasadne posłużenie się w odpowiednim zakresie istniejącym już dorobkiem doktryny, który powstał w czasie obowiązywania przepisów p.s.w.

1. Kompetencje Ministra Obrony Narodowej w świetle ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce

Regulacje ustawowe odnoszące się do uczelni wojskowych generalnie zostały zawarte w dziale XIV p.s.w.n.⁵ Przepisy te odnoszą się do tzw. uczelni „resortowych”, które podlegają nadzorowi właściwego ministra⁶. Zgodnie z definicją legalną, uczelnia wojskowa to uczelnia publiczna, która jest nadzorowana przez Ministra Obrony Narodowej⁷. Nadzór ten obejmuje prawidłowość wydatkowania środków publicznych oraz zgodność działania uczelni z przepisami prawa i pozwoleniem na utworzenie studiów na określonym kierunku, poziomie i profilu. W tym miejscu godzi się również wyjaśnić, iż uczelnia ma charakter publiczny, jeżeli jest utworzona przez organ państwa⁸. Publiczny charakter uczelni wojskowych świadczy o tym, że stanowią one integralny element systemu szkolnictwa wyższego⁹.

⁴ „Niezależnie od zasadności doskonalenia rozwiązań systemu szkolnictwa wojskowego [...], dostrzec należy potrzebę podjęcia dalszych badań, wraz z określeniem kierunków dalszego doskonalenia szkolnictwa wojskowego w Polsce oraz potrzebę badań w aspekcie funkcji i specyfiki działalności uczelni wojskowych”, B. Wójtowicz, C. Sochala, T. Nalepa, *Kształcenie w uczelniach wojskowych w Polsce – jako podstawa zapewnienia zasobów ludzkich Systemu Obronnego Państwa. Cz. 1. Kierunki i efekty dotychczasowych reform szkolnictwa wojskowego w Polsce – w aspekcie funkcjonowania oraz doskonalenia uczelni wojskowych. Wybrane zagadnienia, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie” 2017, t. 18, z. 5, cz. 1, s. 170.*

⁵ Art. 433 i nast. p.s.w.n.

⁶ Zob. K. Dąbrowski, *Obszary regulacji systemu szkolnictwa wyższego w Polsce*, [w:] K. Dąbrowski, D. Sypniewski (red.), *Deregulacja w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej*, Warszawa 2012, s. 43-70.

⁷ Art. 433 ust. 2 p.s.w.n.

⁸ Art. 13 ust. 1 pkt 1 p.s.w.n.

⁹ Zob. J. Kojkoł, *Drogi i bezdroża szkolnictwa wojskowego w Polsce*, „Kultura, Społeczeństwo, Edukacja” 2013 nr 1 (3), s. 13.

Jak już sygnalizowano powyżej, ze względu na kryterium podmiotu nadzorującego, ustawodawca podzielił uczelnie publiczne na zwykłe i resortowe. W odróżnieniu od uczelni zwykłych, nad którymi nadzór sprawuje minister właściwy dla spraw szkolnictwa wyższego, w przypadku uczelni resortowych nadzór na zasadach określonych w dziale XIII p.s.w.n. sprawuje minister stojący na czele resortu właściwego dla profilu dydaktycznego lub naukowego uczelni. W odniesieniu do uczelni wojskowych taka kompetencja przysługuje Ministrowi Obrony Narodowej, co wynika wprost z treści wskazanej powyżej definicji legalnej¹⁰. Poza wymienionym uprawnieniem, ustawodawca uznając Ministra Obrony Narodowej za specyficzny podmiot w odniesieniu do uczelni wojskowych, w dalszej części ustawy przyznał mu szereg dodatkowych kompetencji, co zdaniem niektórych przedstawicieli doktryny może mieć wpływ na ograniczenie autonomii uczelni wojskowych¹¹. Najbardziej znaczące uprawnienia¹² zostały wymienione poniżej:

- 1) wnioskowanie do ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki o utworzenie, likwidację lub zmianę nazwy, w drodze rozporządzenia, uczelni wojskowej będącej uczelnią zawodową, mając na uwadze potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa¹³;
- 2) wydawanie decyzji zatwierdzającej statut uczelni wojskowej¹⁴;
- 3) ustalanie, na wniosek rektora, warunków i trybu rekrutacji w uczelni wojskowej w odniesieniu do kandydatów na żołnierzy zawodowych¹⁵;
- 4) określanie, w drodze rozporządzenia, limitu przyjęć na studia na określonym kierunku dla kandydatów na żołnierzy zawodowych w poszczególnych uczelniach wojskowych, uwzględniając możliwości dydaktyczne uczelni oraz zapotrzebowanie na absolwentów tych studiów¹⁶;

¹⁰ Art. 433 ust. 1 i ust. 2 p.s.w.n.; zob. T. Scheffler, *Komentarz do art. 2 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym*, [w:] P. Chmielnicki, P. Stec (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, LEX 2017, pkt 2.21.

¹¹ Zob. J. Kojkoł, *Drogi i bezdroża szkolnictwa...*, s. 12.

¹² O kompetencjach Ministra Obrony Narodowej w odniesieniu do uczelni państwowej jako jednostki wojskowej, rektora uczelni wojskowej oraz w zakresie nadzoru Wydziału Wojskowo-Lekarskiego będzie mowa w dalszych rozdziałach.

¹³ Art. 434 ust. 2 p.s.w.n.

¹⁴ Art. 441 p.s.w.n.

¹⁵ Art. 443 p.s.w.n.

¹⁶ Art. 444 ust. 3 p.s.w.n.

- 5) zatwierdzanie regulaminu studiów określającego organizację studiów oraz związane z nimi prawa i obowiązki studenta w uczelni wojskowej¹⁷;
- 6) wyrażanie opinii w sprawie zatwierdzenia zasad przyznawania studentom stypendium za wyniki w nauce lub w sporcie przez osobę fizyczną lub osobę prawną niebędącą państwową ani samorządową osobą prawną, na wniosek takiej osoby¹⁸;
- 7) przyznawanie nauczycielom akademickim zatrudnionym w uczelni wojskowej nagród za znaczące osiągnięcia w zakresie działalności naukowej, dydaktycznej, wdrożeniowej lub organizacyjnej albo za całokształt dorobku oraz określanie, w drodze rozporządzenia, szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania oraz sposobu wypłacania tych nagród, rodzajów osiągnięć i sposobu ich dokumentowania, maksymalnej liczby przyznawanych nagród, maksymalnej wysokości nagrody oraz wzoru wniosku o jej przyznanie¹⁹;
- 8) określanie, w drodze rozporządzenia, szczegółowych kryteriów i trybu przyznawania oraz sposobu wypłacania stypendiów dla studentów wykazujących się znaczącymi osiągnięciami naukowymi lub artystycznymi związanymi ze studiami lub znaczącymi osiągnięciami sportowymi oraz rodzajów osiągnięć i sposobu ich dokumentowania, maksymalnej liczby przyznawanych stypendiów, maksymalnej wysokości stypendium oraz wzoru wniosku o jego przyznanie²⁰;
- 9) przyznawanie uczelniom wojskowym środków finansowych na cele związane ze szkolnictwem wyższym i nauką oraz w formie dotacji podmiotowej na zadania związane z obroną narodową. Ustanawianie i finansowanie stypendiów i nagród w zakresie kształcenia i badań naukowych związanych z bezpieczeństwem państwa²¹;
- 10) zlecenie uczelniom wojskowym wykonania zadania związanego z działaniem uczelni jako jednostki wojskowej, jeżeli zadanie to jest niezbędne ze względu na potrzeby obronności i bezpieczeństwa publicznego, stan kłęski żywiołowej, w celu wykonania zobowiązań

¹⁷ Art. 445 p.s.w.n.

¹⁸ Art. 448 p.s.w.n.

¹⁹ Art. 458 ust. 1 i ust. 2 pkt 2 p.s.w.n.

²⁰ Art. 458 ust. 2 pkt 1 p.s.w.n.

²¹ Art. 460 p.s.w.n.

międzynarodowych lub innych zadań realizowanych na potrzeby Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej²².

2. Dualistyczny charakter uczelni wojskowych

Obowiązujące regulacje prawne przyznają uczelniom wojskowym jednocześnie charakter jednostki wojskowej w rozumieniu przepisów ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej²³. Oznacza to, iż podmioty te posiadają *sui generis* podwójne oblicze i z tego tytułu wykonują dwa różne rodzaje zadań.

W pierwszej kolejności należy wspomnieć o tym, że jednym z obowiązków uczelni wojskowej, jako uczelni publicznej, jest wykonywanie zadań przypisanych do realizacji głównie na podstawie przepisów z zakresu szkolnictwa wyższego, a w szczególności prowadzenie rekrutacji na studia wojskowe lub cywilne, a także do studium oficerskiego²⁴. Jej zadaniem jest kształcenie kandydatów na żołnierzy zawodowych na potrzeby korpusu oficerów zawodowych, a w przypadku studenta innej uczelni niż uczelnia wojskowa – wspólnie z taką uczelnią, co wynika z wprost z treści obowiązujących przepisów. Jednostka wojskowa nie posiada uprawnień do kształcenia kandydatów na żołnierzy zawodowych, gdyż te przynależą wyłącznie do szkół wojskowych, tj. uczelni wojskowych oraz szkół podoficerskich, a także ośrodków szkolenia²⁵. Ponadto uczelnia wojskowa, właśnie z racji tego przymiotu, posiada uprawnienie do prowadzenia kursów kwalifikacyjnych i doskonalących oraz innych form kształcenia²⁶.

Odniesienie do drugiego z oblicz uczelni wojskowych należy rozpocząć od przytoczenia obowiązującej definicji legalnej jednostki wojskowej, zgodnie z którą należy przez nią rozumieć jednostkę organizacyjną Sił Zbrojnych, funkcjonującą na podstawie nadanej przez Ministra Obrony Narodo-

²² Art. 464 ust. 4 i 5 p.s.w.n.

²³ Art. 434 ust. 1 p.s.w.n.; ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 1541 (dalej: u.p.o.o.).

²⁴ Zob. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Lublinie z dnia 7 lipca 2011 r., III SA/Lu 28/11, LEX nr 1154203.

²⁵ Art. 127 pkt 1 ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 330 (dalej: u.s.w.ż.z.)

²⁶ Art. 434 ust. 3 p.s.w.n.

wej struktury etatowej określającej jej strukturę wewnętrzną, liczbę, rodzaje i rangę wszystkich stanowisk służbowych występujących w tej jednostce, jak również liczbę i rodzaje uzbrojenia, środków transportu i innego wyposażenia należnego jednostce, oraz posługującą się pieczęcią urzędową z godłem Rzeczypospolitej Polskiej i nazwą (numerem) jednostki²⁷. Warto podkreślić, iż omawiane podmioty jako jednostki wojskowe tworzą Siły Zbrojne i wykonują zadania określone w u.p.o.o. Należy do nich kształcenie żołnierzy służby przygotowawczej na potrzeby korpusu oficerów oraz w przypadkach uzasadnionych potrzebami szkoleniowymi – szkolenie żołnierzy rezerwy. Na potrzeby realizacji tych zadań Minister Obrony Narodowej wyznacza spośród żołnierzy zawodowych osobę pełniącą w uczelni wojskowej funkcję kierowniczą do spraw realizacji zadań uczelni jako jednostki wojskowej. Osobę tę z zajmowanego stanowiska służbowego może zwolnić lub odwołać wyłącznie Minister Obrony Narodowej²⁸. Druga z analizowanych postaci uczelni wojskowych implikuje, iż w tym zakresie podlegają takim samym przepisom, co pozostałe jednostki wojskowe²⁹.

3. Specyfika wewnętrznych organów uczelni wojskowych

Należy zaznaczyć, iż, zasadniczo, kwestie związane z organami uczelni, ich składem i zadaniami zostały uregulowane w dziale II rozdziale 1 p.s.w.n.³⁰ Przepisy te odnoszą się do różnych rodzajów uczelni. Organy wewnętrzne uczelni wojskowych, w porównaniu z uczelniami o charakterze niewojskowym, charakteryzują się pewnymi odrębnościami, które zostały zawarte w dziale XIV p.s.w.n.³¹ Jest to przykład przepisów o cha-

²⁷ Art. 3 ust. 5 u.p.o.o.; zob. H. Izdebski, J.M. Zieliński, *Komentarz do art. 5 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym*, [w:] H. Izdebski, J.M. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, LEX 2015.

²⁸ Art. 438 p.s.w.n.

²⁹ Art. 3 ust. 4, art. 98b, art. 101b u.p.o.o.; zob. E. Sieczek, *Komentarz do art. 5 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym*, [w:] W. Sanetra, M. Wierzbowski (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2013, LEX 2013; P. Stec, *Komentarz do art. 5 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym*, [w:] P. Chmielnicki, P. Stec (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, LEX 2017.

³⁰ Art. 17 i nast. p.s.w.n.

³¹ Art. 436 i nast. p.s.w.n.

rakterze specjalnym w odniesieniu do uczelni publicznych i należy je stosować w pierwszej kolejności. W kwestiach, które nie zostały uregulowane w tym rozdziale, zastosowanie znajdą przepisy ogólne.

W uczelniach wojskowych organami jednoosobowymi są rektorzy będący jednocześnie komendantami uczelni w rozumieniu przepisów o służbie wojskowej, a organami kolegialnymi – senat oraz każdorazowo określany w statucie uczelni organ wykonujący zadania rady uczelni³². Sam sposób wyboru rektora uczelni wojskowej również został określony w specyficzny sposób, bowiem wyznacza go Minister Obrony Narodowej spośród żołnierzy zawodowych albo powołuje spośród byłych żołnierzy zawodowych³³, którzy posiadają co najmniej stopień doktora, a także mają pełną zdolność do czynności prawnych, korzystają z pełni praw publicznych, nie byli skazani prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe, nie byli karani karą dyscyplinarną, w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r. nie pracowali w organach bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów³⁴, nie pełniła w nich służby ani nie współpracowała z tymi organami, posiadają wykształcenie wyższe oraz nie ukończyła 67. roku życia do dnia rozpoczęcia kadencji. W tym przypadku nie przeprowadza się otwartego konkursu, którego tryb i warunki zasadniczo są unormowane w statutach uczelni publicznych³⁵. Rektora uczelni wojskowej z zajmowanego stanowiska służbowego może zwolnić lub odwołać jedynie Minister Obrony Narodowej³⁶.

Specyficzną cechą uczelni wojskowej jest także wyłączenie możliwości przeprowadzenia akcji protestacyjnej lub strajku, w przypadku zaistnienia w uczelni sporu zbiorowego dotyczącego istotnych spraw studentów³⁷.

³² Art. 436 i 440 p.s.w.n.

³³ W doktrynie istnieją stanowiska, które kwestionują zasadność takiego rozwiązania z punktu widzenia publicznego charakteru uczelni wojskowych oraz istnienia w ich etacie wojskowego stanowiska prorektora do spraw wojskowych, zob. J. Kojkoł, *Drogi i bezdroża szkolnictwa...*, s. 14.

³⁴ Ustawa z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 430 z późn. zm.

³⁵ Art. 199 ust. 1 p.s.w.n.

³⁶ Art. 438 p.s.w.n.

³⁷ Art. 449 p.s.w.n.

4. System oparty na pięciu akademiach i jednym wydziale wojskowym³⁸

Obecne struktury organizacyjne szkolnictwa wojskowego powstały w wyniku zmian, których zakres oraz charakter nierzadko wzbudzały kontrowersje ekspertów i niektórych środowisk społecznych, a także stanowiły przedmiot nierzadko krytycznych ocen³⁹. Ustrój nauki i szkolnictwa wojskowego nadzorowany przez Ministra Obrony Narodowej zasadniczo został oparty na pięciu uczelniach wojskowych, które tworzą unikatowy w skali Europy, kompleksowy system zabezpieczenia przygotowania teoretycznego i praktycznego specjalistycznych kadr dla Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej⁴⁰. Zasadniczo kształcą one żołnierzy w czynnej służbie wojskowej, lecz mogą także kształcić osoby cywilne. W zakresie edukacji osób niewojskowych nadzór sprawuje minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej⁴¹. Każdej z tych uczelni wojskowych przysługuje przymiot „akademii” zastrzeżony dla nazwy uczelni akademickiej⁴². Stanowią je: Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni⁴³,

³⁸ Zwraca uwagę imponujący potencjał naukowo-dydaktyczny tego rodzaju uczelni. Według stanu na 2013 r. wszystkie wojskowe uczelnie dysponowały łącznie 320 salami wykładowymi, 145 salami ćwiczeń i 290 laboratoriami oraz 23 500 miejscami w różnego rodzaju pracowniach i salach dydaktycznych. W domach studenckich znajdują się miejsca do zamieszkiwania przez prawie 6200 osób, natomiast w stołówkach można żywić około 6700 osób. Aktywa uczelni wojskowych można oszacować na około 2,3 mld zł. W uczelniach wojskowych pracuje i pełni służbę ponad 4200 osób, w tym 1650 nauczycieli akademickich na stanowiskach pracowników naukowo-dydaktycznych. Badania naukowe uczelni wojskowych są ukierunkowane na bezpieczeństwo państwa, zadania obronne oraz inne potrzeby Sił Zbrojnych, zob. J. Kojkoł, *Drogi i bezdroża szkolnictwa...*, s. 14-15.

³⁹ Zob. B. Wójtowicz, C. Sochala, T. Nalepa, *Kształcenie w uczelniach wojskowych...*, s. 156.

⁴⁰ Zob. Rządowe Centrum Legislacji, *Uzasadnienie projektu rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej w sprawie zmiany nazwy Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych*, <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//507/12313303/12519451/12519452/dokument347978.pdf> [dostęp: 22.12.2018 r.].

⁴¹ Zob. E. Sieczek, *System szkolnictwa wyższego*, [w:] W. Sanetra, M. Wierzbowski (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 31.

⁴² Art. 16 p.s.w.n.

⁴³ Ustawa z dnia 27 lutego 2003 r. o utworzeniu Akademii Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte, Dz. U. z 2003 r. Nr 60, poz. 533 z późn. zm.

Wojskowa Akademia Techniczna im. Jarosława Dąbrowskiego w Warszawie⁴⁴, Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie⁴⁵, Akademia Wojsk Lądowych im. gen. Tadeusza Kościuszki we Wrocławiu⁴⁶ oraz Lotnicza Akademia Wojskowa w Dęblinie⁴⁷.

Specyficzną rolę w analizowanym ustroju odgrywa Akademia Sztuki Wojennej, która powstała w wyniku przeorganizowania Akademii Obrony Narodowej. Zgodnie z intencją ustawodawcy ma ona mieć znaczenie w systemie przygotowania i doskonalenia zawodowego kadr dowódczych, sztabowych i logistycznych Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wszystkich poziomów dowodzenia: taktycznego, operacyjnego i strategicznego, uwzględniających osiągnięcia polskiej i światowej sztuki wojennej. Celem jej działalności jest kształcenie, szkolenie i prowadzenie badań naukowych w obszarze nauk społecznych związanych z bezpieczeństwem oraz w zgodności ze sztuką wojenną. Cel ten uczelnia realizuje w formie studiów i kursów dla oficerów oraz pracowników Wojska Polskiego, kursów cywilnych dla pracowników merytorycznych komórek do spraw obronnych w administracji publicznej oraz cywilnych studiów licencjackich, magisterskich, doktoranckich i podyplomowych w obszarach bezpieczeństwa i obronności. Uczelnia ta nie prowadzi jednak stacjonarnych studiów wojskowych w takim sensie jak ma to miejsce w pozostałych uczelniach wojskowych. Rozpoczęcie studiów na Akademii Sztuki Wojennej nie wiąże się z powołaniem do służby wojskowej w formie kan-

⁴⁴ Ustawa z dnia 27 lutego 2003 r. o utworzeniu Wojskowej Akademii Technicznej im. Jarosława Dąbrowskiego, Dz. U. z 2003 r. Nr 60 poz. 534 z późn. zm.

⁴⁵ Ustawa z dnia 20 maja 2016 r. o utworzeniu Akademii Sztuki Wojennej, Dz. U. z 2016 r. poz. 906.

⁴⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 czerwca 1994 r. w sprawie zniesienia dotychczasowych wyższych szkół oficerskich oraz utworzenia wyższych szkół oficerskich, Dz. U. z 1994 r. Nr 71, poz. 311 z późn. zm.; rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 2010 r. w sprawie zmiany nazwy Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych we Wrocławiu, Dz. U. z 2010 r. Nr 130, poz. 872; rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 30 czerwca 2017 r. w sprawie zmiany nazwy Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych imienia generała Tadeusza Kościuszki, Dz. U. z 2017 r. poz. 1329.

⁴⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 czerwca 1994 r. w sprawie zniesienia dotychczasowych wyższych szkół oficerskich oraz utworzenia wyższych szkół oficerskich, Dz. U. z 1994 r. Nr 71, poz. 311 z późn. zm.; rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 28 sierpnia 2018 r. w sprawie zmiany nazwy Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych w Dęblinie, Dz. U. z 2018 r. poz. 1762.

dydakcyjnej, zaś ich ukończenie nie powoduje automatycznego uzyskania stopnia oficerskiego⁴⁸.

W rozważaniach na temat uczelni wojskowych nie sposób pominąć Wydziału Wojskowo-Lekarskiego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi, będącego prawnym następcą Wydziału Lekarskiego Wojskowej Akademii Medycznej. Co prawda wskazana uczelnia powstała z połączenia Akademii Medycznej w Łodzi oraz Wojskowej Akademii Medycznej im. Generała Dywizji Bolesława Szareckiego w Łodzi i jako odrębna całość nie posiada charakteru wojskowego, jednakże prowadzi ona działalność dydaktyczną, także z uwzględnieniem potrzeb Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Minister właściwy do spraw zdrowia w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej sprawuje nadzór nad Uniwersytetem Medycznym w Łodzi w zakresie działalności dydaktycznej uwzględniającej potrzeby Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Co więcej, Minister Obrony Narodowej posiada stosowne kompetencje w zakresie corocznego zgłaszania wielkości potrzeb przy ustalaniu limitu przyjęć na studia oraz ustalania dotacji na kształcenie studentów pełniących czynną służbę wojskową w charakterze kandydatów na żołnierzy zawodowych⁴⁹.

5. Służba wojskowa kandydatów na żołnierzy zawodowych

Służba kandydacka polega na kształceniu lub szkoleniu na uczelni wojskowej, w szkole podoficerskiej albo ośrodku szkolenia i wykonywaniu zadań służbowych na uczelni wojskowej jako jednostce wojskowej oraz w szkole podoficerskiej lub ośrodku szkolenia, a także na kształceniu na uczelni innej niż wojskowa i odbywaniu, w okresie przerw wakacyjnych, szkolenia wojskowego⁵⁰.

Przepisy art. 124 i nast. u.s.w.ż.z. ustanawiają *sui generis* odrębności charakteryzujące służbę kandydacką. Jej odmienny od studiów cywilnych

⁴⁸ Zob. ustawa z dnia 20 maja 2016 r. o utworzeniu Akademii Sztuki Wojennej, Dz. U. z 2016 r. poz. 906; decyzja nr 291/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 3 października 2016 r. w sprawie nadania statutu Akademii Sztuki Wojennej, nieogł.

⁴⁹ Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. o utworzeniu Uniwersytetu Medycznego w Łodzi, Dz. U. z 2002 r. Nr 141, poz. 1184; zob. J. Kojkoł, *Drogi i bezdroża szkolnictwa ...*, s. 11-12.

⁵⁰ § 15 rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 17 listopada 2014 r. w sprawie służby wojskowej kandydatów na żołnierzy zawodowych, Dz. U. z 2014 r. poz. 1627 z późn. zm.

reżim prawny został uregulowany w rozdziale 8 u.s.w.ż.z. Zgodnie z jej przepisami kandydaci na żołnierzy zawodowych pełnią czynną służbę wojskową jako służbę kandydacką i w przypadkach wprost wskazanych w ustawie pragmatycznej należy do nich stosować w odpowiednim zakresie przepisy dotyczące służby wojskowej żołnierzy zawodowych⁵¹, a w sprawach uposażenia i innych należności pieniężnych – przepisy odnoszące się do uposażenia żołnierzy niezawodowych⁵². W pewnej części regulacje te mają zatem charakter klauzul odsyłających do treści innych rozdziałów ustawy bądź odrębnych aktów normatywnych.

Specyfika wskazanego reżimu prawnego wynika m.in. z tego, iż jest on oparty na zasadzie stosunku służbowego służby kandydackiej. Stosunek ten powstaje w drodze powołania, na podstawie dobrowolnego zgłoszenia, po kumulatywnym spełnieniu warunków określonych w ustawie pragmatycznej, zaś wygasa w przypadku zwolnienia ze służby kandydackiej.

Osoba powołana do służby kandydackiej staje się żołnierzem w czynnej służbie wojskowej z dniem stawienia się do tej służby i otrzymuje bez szczególnego nadania tytuł podchorążego, kadeta lub elewa, w przypadku kształcenia odpowiednio na oficera, podoficera lub szeregowego zawodowego⁵³. Podobnie, z dniem rozpoczęcia pełnienia służby, osoba ta otrzymuje stopień wojskowy szeregowego (marynarza), o ile nie posiada wyższego stopnia wojskowego. Ponadto żołnierzom pełniącym służbę kandydacką przyznaje się stopnie wojskowe ustanowione w ustawie o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, zaś nadanie wyższego stopnia wojskowego następuje w drodze mianowania⁵⁴.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę, iż do służby kandydackiej może być powołana wyłącznie osoba cywilna. Nie ma przy tym znaczenia, czy osoba ta będzie jednocześnie cywilnym studentem uczelni wojskowej lub studentem innej uczelni niż uczelnia wojskowa⁵⁵. Jednakże, w odróżnieniu od studiów cywilnych, *lege artis* nie ma możliwości powołania do służby kandydackiej w innej uczelni wojskowej czy szkole

⁵¹ Art. 132 u.s.w.ż.z.

⁵² Ustawa z dnia 17 grudnia 1974 r. o uposażeniu żołnierzy niezawodowych, Dz. U. z 2017 r. poz. 2146; art. 130 u.s.w.ż.z.

⁵³ Zob. art. 124 ust. 4, art. 134 u.s.w.ż.z.; J. Kosonoga, *System środków dyscyplinujących uczestników postępowania karnego*, LEX 2014.

⁵⁴ Art. 129 u.s.w.ż.z.

⁵⁵ Art. 124a u.s.w.ż.z.

podoficerskiej osoby będącej już kandydatem na żołnierza zawodowego⁵⁶. Ponadto szeregowych zawodowych kształconych w szkołach podoficerskich oraz szeregowych zawodowych i podoficerów zawodowych odbywających szkolenie w uczelni wojskowej nie powołuje się do służby kandydackiej⁵⁷.

Kolejna *sui generis* odmienność od studiów cywilnych dotyczy bazy danych w Zintegrowanym Systemie Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on i polega na wyłączeniu z niej studentów uczelni wojskowych będących żołnierzami. Osoby te obejmuje się ewidencją wojskową prowadzoną przez dyrektora departamentu Ministerstwa Obrony Narodowej właściwego do spraw kadr i dowódcę jednostki wojskowej, w której żołnierz pełni służbę kandydacką, oraz wojskowego komendanta uzupełnień. Ewidencja ta jest prowadzona w formie teczek akt personalnych i karty ewidencyjnej oraz może być prowadzona w formie elektronicznej. Ujmuje się w niej dane osobowe żołnierza pełniącego służbę kandydacką oraz dane dotyczące przebiegu służby kandydackiej⁵⁸.

Zakończenie

Autor dokonał przeglądu wybranych regulacji odnoszących się do statusu uczelni i studentów wojskowych w polskim porządku prawnym. Uwzględniono obowiązujący stan prawny oraz siatkę pojęciową w postaci definicji legalnych. Szczególną uwagę zwrócono na kompetencje Ministra Obrony Narodowej w odniesieniu do uczelni wojskowych, charakter i specyfikę ich organów oraz prawne aspekty przebiegu kandydackiej służby wojskowej. Ograniczenie rozważań do tych zagadnień, z wyłączeniem pewnych kwestii, w tym m.in. prawnych aspektów nauczycieli akademickich uczelni wojskowych, ma charakter celowy, bowiem zadaniem niniejszego artykułu jest zbadanie i przedstawienie jedynie wybranych, głównych wątków problematyki uczelni i studentów wojskowych w obowiązującym porządku prawnym.

⁵⁶ Zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 8 grudnia 2010 r., I OSK 908/10, LEX nr 1165401.

⁵⁷ Art. 126 ust. 3 u.s.w.ż.z.

⁵⁸ Art. 344 p.s.w.n., art. 132a u.s.w.ż.z.

Należy zaznaczyć, że kluczowym postulatem dla ustawodawcy przy wprowadzaniu kolejnych reform wojskowego szkolnictwa powinno być stworzenie jak najlepszych warunków do permanentnego podnoszenia poziomu badań naukowych oraz jakości kształcenia z uwzględnieniem aktualnych potrzeb Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej⁵⁹.

Słowa kluczowe: szkolnictwo wojskowe, uczelnie wojskowe, wojsko, studenci wojskowi

Bibliografia

Źródła

Akty prawne

- Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 1541 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 17 grudnia 1974 r. o uposażeniu żołnierzy niezawodowych, Dz. U. z 2017 r. poz. 2146.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. o utworzeniu Uniwersytetu Medycznego w Łodzi, Dz. U. z 2002 r. Nr 141, poz. 1184.
- Ustawa z dnia 27 lutego 2003 r. o utworzeniu Akademii Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte, Dz. U. z 2003 r. Nr 60, poz. 533 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 27 lutego 2003 r. o utworzeniu Wojskowej Akademii Technicznej im. Jarosława Dąbrowskiego, Dz. U. z 2003 r. Nr 60, poz. 534 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 330.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, tekst jednolity: Dz. U. z 2017 r. poz. 2183 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, tekst jednolity: Dz. U. z 2019 r. poz. 430 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 20 maja 2016 r. o utworzeniu Akademii Sztuki Wojennej, Dz. U. z 2016 r. poz. 906.
- Ustawa z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. z 2018 r. poz. 1669.

⁵⁹ Zob. B. Smólski, *Wyzwania stojące przed polskim wyższym szkolnictwem wojskowym w XXI w.*, Warszawa 2015, s. 3-11.

- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. z 2018 r. poz. 1668 z późn. zm.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 czerwca 1994 r. w sprawie zniesienia dotychczasowych wyższych szkół oficerskich oraz utworzenia wyższych szkół oficerskich, Dz. U. z 1994 r. Nr 71, poz. 311 z późn. zm.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 2010 r. w sprawie zmiany nazwy Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych we Wrocławiu, Dz. U. z 2010 r. Nr 130, poz. 872.
- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 17 listopada 2014 r. w sprawie służby wojskowej kandydatów na żołnierzy zawodowych, Dz. U. z 2014 r. poz. 1627 z późn. zm.
- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 30 czerwca 2017 r. w sprawie zmiany nazwy Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych imienia generała Tadeusza Kościuszki, Dz. U. z 2017 r. poz. 1329.
- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 28 sierpnia 2018 r. w sprawie zmiany nazwy Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych w Dęblinie, Dz. U. z 2018 r. poz. 1762.
- Decyzja nr 291/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 3 października 2016 r. w sprawie nadania statutu Akademii Sztuki Wojennej, nieogł.

Orzecznictwo

- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 8 grudnia 2010 r., I OSK 908/10, LEX nr 1165401.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Lublinie z dnia 7 lipca 2011 r., III SA/Lu 28/11, LEX nr 1154203.

Literatura

- Dąbrowski K., *Obszary regulacji systemu szkolnictwa wyższego w Polsce*, [w:] K. Dąbrowski, D. Sypniewski (red.), *Deregulacja w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej*, Warszawa 2012, s. 43-70.
- Izdebski H., J.M. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, LEX 2015.
- Kojkoł J., *Drogi i bezdroża szkolnictwa wojskowego w Polsce*, „Kultura, Społeczeństwo, Edukacja” 2013, nr 1 (3), s. 9-20.
- Kosonoga J., *System środków dyscyplinujących uczestników postępowania karnego*, LEX 2014.
- Rządowe Centrum Legislacji, *Uzasadnienie [do projektu ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, 19.03.2018 r.]*, <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12303102/12458887/12458888/dokument334129.pdf> [dostęp: 22.12.2018 r.].
- Rządowe Centrum Legislacji, *Uzasadnienie projektu rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej w sprawie zmiany nazwy Wyższej Szkoły Oficerskiej Sił Powietrznych*,

- <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//507/12313303/12519451/12519452/dokument347978.pdf> [dostęp: 22.12.2018 r.].
- Sanetra W., M. Wierzbowski (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Scheffler T., *Komentarz do art. 2 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym*, [w:] P. Chmielnicki, P. Stec (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, LEX 2017.
- Sieczek E., *Komentarz do art. 5 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym*, [w:] W. Sanetra, M. Wierzbowski (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2013, LEX 2013.
- Sieczek E., *System szkolnictwa wyższego*, [w:] W. Sanetra, M. Wierzbowski (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 31.
- Smólski B., *Wyzwania stojące przed polskim wyższym szkolnictwem wojskowym w XXI w.*, Warszawa 2015.
- Stec P., *Komentarz do art. 5 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym*, [w:] P. Chmielnicki, P. Stec (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, LEX 2017.
- Wójtowicz B., C. Sochała, T. Nalepa, *Kształcenie w uczelniach wojskowych w Polsce – jako podstawa zapewnienia zasobów ludzkich Systemu Obronnego Państwa. Cz. 1. Kierunki i efekty dotychczasowych reform szkolnictwa wojskowego w Polsce – w aspekcie funkcjonowania oraz doskonalenia uczelni wojskowych. Wybrane zagadnienia, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie” 2017, t. 18, z. 5, cz. 1, s. 153-173.*

STATUS OF MILITARY ACADEMIES AND STUDENTS IN THE POLISH LEGAL SYSTEM

Summary

The subject of this article are selected issues in the field of military education in the current legal system. The author reviewed the regulations paying particular attention to the competences of the Minister of National Defense in relation to military universities, their nature, characteristics of their bodies as well as legal aspects of the course of the candidate military service. The current law and the legal definitions were taken into account. The relatively short period of validity of the Act of 20 July 2018 The Law on Higher Education and Science regulating the binding rules of functioning of higher education and conducting scientific activities fully justify the need to analyze the relevant provisions. It should be noted that the key postulate for the legislator when introducing further reforms of military education should be to create the best conditions for permanent raising of the level of scientific research and didactics, taking into account the current needs of the Armed Forces of the Republic of Poland.

Key words: military education, military academy, army, military students

СТАТУС УНИВЕРСИТЕТОВ И ВОЕННЫХ СТУДЕНТОВ В ПОЛЬСКОМ ПРАВОПОРЯДКЕ

Резюме

Предметом данной статьи являются отдельные вопросы в области военного образования в установленном законом порядке. Автор рассмотрел нормативные акты, уделив особое внимание компетенции министра национальной обороны в отношении военных вузов, их характеру, специфике органов и правовым аспектам прохождения военной службы кандидата. Применимый правовой статус и концептуальная сетка в форме юридических определений были приняты во внимание. Относительно короткий срок действия Закона от 20 июля 2018 г. О высшем образовании и науке, регулирующего применимые принципы функционирования высшего образования и ведения научной деятельности, полностью оправдывает необходимость анализа соответствующих положений. Следует отметить, что ключевым постулатом для законодателя при проведении дальнейших реформ военного образования должно быть создание наилучших условий для постоянного повышения уровня научных исследований и преподавания с учетом текущих потребностей Вооруженных сил Республики Польша.

Ключевые слова: военное образование, военные колледжи, армия, военные студенты